

Güney Afrika ve Filistin'in ortak kaderi: Ayrımcılık-Boykot-Direnış

İsrail'in temsil ettiği işgal ve insanlık dışı durumu sömürgecilik ve ırkçılık olgularına maruz kalan Afrika tecrübesi bağlamında Cezayir'in Fransa'ya karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi veya Güney Afrika'da hüküm sürmüş ırkçı apartheid rejimine karşı verilen mücadele üzerinden okumak son derece faydalı çıkarımlara kapı aralıyor. Fransız ve İngiliz sömürgeciliğinin temsil edildiği bu örneklerde "yerleşimci sömürgeci" kavramı merkezi bir yer tutarken doğası gereği her türlü sömürgecilik toprak işgali, yerel halkı dışlama, mümkünse yok etme ve doğal insani reflekslerden arınmış yapay bir buyurgan idare tesis etme üzerine kuruludur. Bu kurulumun karşı cephe haklarından mahrum edilenlerin örgütlenmesiyle hayat bulan bir direniş hattı ile karşılaşması kaçınılmazken, Frantz Fanon'un da temas ettiği üzere sömürgecilik, özünde çıplak şiddete dayanıyor ve ancak daha büyük bir şiddetle karşılaştığında boyun eğiyor. Bu direniş hattındakilerin "terörist" ya da "sabotajcı" olarak lanse edilmesi gerçeği değiştirmeyecek, kurtuluş için tüm araçlar kullanılacaktır.

Bir zamanlar Güney Afrika'da varlığını sürdüren ırkçı apartheid rejimi ile İsrail'in mevcut durumu arasındaki benzerlikler o kadar fazla ki bu kardeşler arasında karşılaştırma yapmamak neredeyse imkansız. 1948 yılında başlayıp 1994 yılına kadar devam eden apartheid rejiminin en belirgin özelliği katı bir ırkçı anlayışa yaslanması ve devlet düzenini azınlık beyazların çoğunluk Afrikalılara tahakkümü şeklinde tesis etmesiydi. İnsan hakları olgusunu sadece bir avuç beyaz işgalcinin haklarına indirgeyen bu rejim tarihin çöplüğüne karıştı ancak yol açtığı travma ve yıkımı telafi etmek hemen mümkün olmadı.

Akademi ve medyada İsrail için artık giderek daha fazla apartheid analogisi yapılıyor. İşgal ettiği topraklarda zulüm ve işgal ile tutunmaya çalışan siyasal siyonist proje yol açtığı yıkım ve tramvalarla apartheid rejimini hiç aratmıyor. Toprak istilası nedeniyle sömürgeci bir mantaliteye sahip olan İsrail dışı dönük olarak savaşlar üzerinden genişlemeye çalışırken içeride de dahili sömürgecilik olgusu üzerinden Yahudi olmayan unsurlara yönelik ırkçı ve sömürgeci bir ajanda yürütüyor.

İsraili tarihçi Ilan Pappé'ye göre işgalci İsrail'in kendilerini Güney Afrika'da yerel halkı tahakküm altına almaya çalışan bir avuç azınlık beyaza benzetme eğilimi 70'ler ve 80'ler boyunca apartheid rejimi ile sıkı ilişkiler kurmasındaki en önemli itici etkenlerden biriydi. Evet İsrail ve Güney Afrika, Yom Kippur'dan sonra birbirine sıkıca sarılan iki zehirli yılan misali stratejik işbirliğine soyunarak ömürlerini uzatma mücadelesine girişmişlerdi.

İki kardeş ideoloji: Siyonizm ve apartheid

Afrika kıtasının güney ucunda Yahudi cemaatlerin varlığı sömürgecilik bağlamında gerçekleşmişti. Güney Afrika'da keşfedilen zengin altın ve elmas madenleri birçok Avrupalıyı buraya çektiği gibi Yahudi göçlerini de tetiklemişti. Antisemitizm ve pogromdan kaçan Yahudiler, İngiliz idaresindeki Güney Afrika topraklarına yerleşmeye başladı ve hatta Filistin'den önce Siyonist Kongre "Uganda Planı"nın müzakere ederek yapay İsrail devletinin İngiliz sömürsündeki Uganda-Kenya topraklarında kurulup kurulamayacağı da tartışıldı. Bu evrede siyonizmin fikir babası Theodor Herzl ile Güney Afrika'da sömürge idarecisi Cecil Rhodes arasında görüşmeler gerçekleşti. Nihayetinde 1907 gibi erken bir tarihte bu tasarıdan vazgeçilse de çoğunluğu Litvanya gibi Doğu Avrupa'dan kaçan Yahudiler İngiliz himayesinde Güney Afrika'yı yurt edinerek toplum içinde örgütlenmeye başladılar. İsrail'e göçlere rağmen bugün 75 bin civarında Yahudi'nin yaşadığı Güney Afrika'da Yahudi örgütlenmelerin geçmişi 1841'e kadar uzanıyor.

Nükleer kulüp

1948 tarihi hem Güney Afrika için hem de Filistinliler için en önemli kırılma anıdır. Bu tarihte Güney Afrika'da Ulusal Parti iktidara gelerek ırk ayrımına dayalı apartheid rejimini başlatırken Filistin topraklarında da işgal devleti İsrail'in kuruluşu ilan edildi. Doğaları gereği birbirlerine benzeyen bu iki yapı 1973-1987 yılları arasında stratejik işbirliği yaparak maruz kaldıkları izolasyondan kurtulmaya çalıştılar.

1950'lerin ikinci yarısında tanınma ve meşruiyet arayışı doğrultusunda Sahra Altı Afrika ülkelerine yönelik açılım başlatan İsrail, Afrika ülkelerini kazanma arayışındaydı. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Merkezi

İstihbarat Teşkilatı (CIA) ile Mossad işbirliğinde yürütülen bu açılım sürecinde kısa sürede 30'un üzerinde Afrika ülkesi ile İsrail arasında diplomatik ilişki tesis edildi. İsrail ise Soğuk Savaş ortamında ABD'nin kıtadaki Orta Doğu'lu uzantısı olarak hareket etmeye ve askeri-istihbarat eylemlerine dahil olmaya başladı. Ne var ki evdeki hesaplar çarşıya uymadı ve 1967 savaşı sonrası İsrail'in emperyalist yüzünü gören Afrika devletleri birer birer İsrail ile diplomatik ilişkilerini sonlandırmaya başladı.

1970 yılında işgal politikası nedeniyle Afrika Birliği, İsrail'i sert bir dille kınarken 1973'e kadar 29 Afrika ülkesi İsrail ile diplomatik ilişkilerini sonlandırdı. Güney Afrika ve onun etkisindeki ülkelerse bu duruma istisna oluşturuyor. İsrail Afrika'dan izole edildi ancak bu durum İsrail ile apartheid rejimi arasında kurulan ilişkilerin derinleşmesinin önüne geçemedi. Aynı dönemde apartheid rejimi de insanlık dışı uygulamaları nedeniyle uluslararası arenada yalnızlaşmıştı.

İsrail'in karşı karşıya kaldığı izolasyonu bertaraf etmek için Haim Herzog'un sıraladığı öneriler arasında apartheid rejimi ile ilişkileri güçlendirmek yer alıyordu. İsrail böylece karşılaşılabileceği ekonomik baskı ve diplomatik izolasyondan kaçabileceğini düşünüyordu. Yom Kippur sonrası Güney Afrika ile İsrail arasında yeni bir dönem başladı ve bu iki ırkçı-işgalci kardeşler ilişkilerini günden güne geliştirmeye ve derinleştirmeye koyuldu. İki ülkenin yakınlaşması Güney Afrika için de hayat öpücüğü mesabesindeydi.

İzolasyona maruz kalan Güney Afrika ve İsrail karşılıklı ticaret işlemlerini artırırken askeri işbirliğine de yöneldi. İsrail'le lisanslı çeşitli silahların ortak üretimi, terörle mücadele eğitimleri gibi konuları kapsayan işbirliği giderek nükleer alana kaydı. 1977 yılında Amerikan ve Sovyet uyduları Afrika kıtasının güney ucunda Kalahari çölünde atomik bir test hazırlığını tespit etti. Güney Afrika idaresi burada İsrail yapımı nükleer bir bombanın testi için hazırlık içindeydi. Gelen tepki neticesinde bu test iptal edilse de Güney Afrika-İsrail işbirliği 2 yıl sonra Güney Atlantik'te bir nükleer deneme gerçekleştirdi.

ANC, Mandela ve İsrail

Apartheid rejimi ile stratejik ittifak kurarak işi ortak nükleer program geliştirmeye kadar götüren İsrail'in Güney Afrika'da vizyonsuz bir eylem planıyla hareket ettiği 80'lerin ortasına doğru kesinlik kazandı. Apartheid rejimini yıkmaya çalışan ANC (Afrika Ulusal Kongresi) kadroları apartheid rejiminin yıkılışını müjdelerken tehlikeyi fark eden İsrail geri çark etmeye çalışsa da bir kere baltayı taş vurmıştu. Toplumun çoğunluğunu oluşturan siyahilere yönelik bir açılım arayışına giren İsrail, Güney Afrika'ya yönelik kısmi bir ambargo uygularken Afrikalıların eğitimi için girişimlere başlasa da ANC ile arasını düzeltmesi o kadar kolay görünmüyordu.

ABD ve İngiltere gibi Batılı ülkelerin terörist olarak tanımladığı Nelson Mandela'nın yargılandığı ve ömür boyu hapse mahkum edildiği davanın Yahudi savcısı Percy Yutar uzun süre Yahudilerin en büyük gururuydu. Ne de olsa ülkenin başına bela kesilen azıllı bir "teröristin" hapse tıkmalarında rol oynamıştı. 27 yılın ardından hapis hayatı sona eren ve ilk demokratik seçimde Güney Afrika'nın ilk siyahi devlet başkanı olan Nelson Mandela, Filistin davasına desteğini açıkça göstererek "İsrail'in apartheid rejimine verdiği desteği asla unutmayacağız." demişti. Yaser Arafat ile sıcak ilişkiler geliştiren Mandela, 1999 yılında Gazze'deki kampları ziyaret etti ve yaptığı konuşmalarda "Filistin halkı özgürleşmedikçe bizim özgürlüğümüz yarım kalacaktır." şeklinde konuştu.

Gazze'de yaşanan son olaylar çerçevesinde İsrail işgalini apartheid rejimine benzeten Güney Afrika Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Naledi Pandor yaşanan trajediyi durdurmak için ülkelerin İsrail'e baskı yapmasını istedi. Güney Afrika Cumhuriyeti bu süreçte İsrail ile diplomatik ilişkilerini en alt seviyeye indirdi. Ekonomik Özgürlük Savaşçıları (EFF) ve ANC öncülüğünde Güney Afrika Cumhuriyeti meclisi Pretoria'daki İsrail elçiliğinin kapatılması ve kalıcı barış olana kadar İsrail ile diplomatik ilişkilerin tamamen kesilmesinden yana tavır alırken bu kararın uygulanması Cyril Ramaphosa hükümetinin gündeminde. Güney Afrika ayrıca İsrail'in işlediği insanlık suçlarının araştırılması için Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM) başvuruda bulunan ülkeler arasında yer aldı. Bu minvalde, Güney Afrika-İsrail ilişkilerinin bugün hala apartheid rejiminin karanlık mirası gölgesinde şekillendiğini söylemek mümkündür.